

SITUAȚIA EVREILOR DIN ROMÂNIA VERSUS SITUAȚIA EVREILOR DIN BUCOVINA LA ANUL DE REFERINȚĂ 1875

OTILIA HRIHORCIUC

Keywords: Romania, Bukovina, jews, status differences, The Romanian-Austro-Hungaric convention

The situation of the Jews in Romania versus the situation of the Jews in Bukovina in the reference year 1875

*(Abstract)**

The status of the jews in Europe in the second part of the XIX-th century is long discussed. During this period, in the Romanian territories the number of jews is high, yet their different status, determined by the differences of administration of each province, Bukovina, Romanian territory, in 1774 enters under Austrian control, while Moldova and Tara Romaneasca remain independent but under the protection of European states. The promoted policy concerning strangers has been different in the reminded territories. Therefore in Bukovina the Austrian rule even if it fights with a large number of jews on its territory, decides to give at the mid XIX century citizenship and all the rights that follow it. Nevertheless in Romania there are still fights on the field of theory or even sometimes in practice to protect the Romanian economy and to defend the national specific, trying to limitate the intrusion of Jews in different sectors of activity belonging to the Romanians. An important moment to observe the differences that exist between the Romanian territories is the Romanian -Austro-Hungaric convention from 22 June 1875. The convention is based on the principle of reciprocity of the citizens of the two signatory states and contains a series of measures that would help the development of the import and export economy of the two states. In the treaty, even if Jews are not discussed yet, some articles leave place for interpretation, therefore can be foreseen a series of advantages for these strangers living in the Romanian territory under Austrian protectorate. The convention even if criticized by the liberals in the opposition, it proves to have considerable effects for the economies of the two states and for their citizens. The Jews from Bukovina who remark themselves in almost all the fields and who have the monopole over some branches of industry and commerce prosper as a result of this international contract. Most of them win as a result of the export towards Romania even if they

* Traducere: Ana-Gabriela Drahta.

do their activities during the economic crisis years. On the other hand, in the Romanian territory, the Jews excluded from the possibility of obtaining the citizenship, according to art. 7 of the 1866 Constitution, even if they had had some advantages as a result of the treaty they keep the same characteristics and the same perimeter of activity. The articles of the convention start active discussions that point out all the possible dangers of it being applied. Because mainly the convention doesn't bring benefits for the Romanian economy, it is not going to be resigned, event that gives birth to the customs war that will take place between 1886-1891, that will mean a new step for the Jews in Bukovina, the emigration to the United States. The example of the Jews in Bukovina is followed by those in Romania, but with a delay of some years, because they will have to pass some stages alongside with the other inhabitants of Romania.

Provinciile românești, deși unitare prin trăsături și origine, au evoluat diferit în istorie datorită ingerințelor puterilor străine. În anul 1875 România se afla pe drumul spre independență, încercând obținerea acesteia prin toate mijloacele posibile și luptând împotriva intervențiilor exterioare. În același an, Bucovina se afla de mai bine de un sfert de secol în postura de Ducat autonom, cu o Dietă proprie în care erau reprezentanți pentru fiecare segment de populație.

22 iunie 1875 reprezintă pentru România o dată cu o puternică semnificație politică, dar și economică. Este data când România și Austro-Ungaria au semnat o Convenție comercială, care a intrat în vigoare în anul 1876, cu o durată de 10 ani și care a avut puternice efecte în plan intern, dar și extern. Convenția a fost percepută ca un act de independență economică, o eliberare de monopolul comerțului turcesc, un mare act al guvernării liberale sau chiar o nouă interpretare a chestiunii evreiești. Totodată, Convenția a determinat schimbări majore în economia României, dar și-a făcut simțită prezența și în cadrul manifestărilor economice a comercianților și negustorilor din Bucovina, teritoriu anexat Austro-Ungariei.

Principiile care stau la baza Convenției comerciale româno-austro-ungare au fost: reciprocitate și egalitate între cele două părți contractante, pentru România clauza națiunii celei mai favorizate, libertatea intrării cerealelor noastre pe piața austro-ungară fără nici o plată de taxă vamală.

În articolul 1 din Convenție este menționată libertatea comerțului și navigației pentru supușii celor două state pe teritoriul părților contractante, fără ca aceștia să fie obligați la plata unor taxe și impozite mai mari decât cele percepute de la naționali. Tot aici este specificat și faptul că rămân în vigoare toate legile și ordonanțele pe care le au statele referitoare la străini. Pentru România acest articol se referă la imposibilitatea străinilor de a deține proprietăți rurale. Prin Convenție nu erau stabilite prohibiții, exceptându-se comerțul cu sare, tutun, arme, praf de pușcă și muniții de război, iar mărfurile provenind din cele două țări erau reciproc

scutite de orice drept de tranzit¹. Convenția cuprindea 32 de articole, trei tarife, un act adițional și un protocol final. Primele patru articole din convenție și primele trei din protocolul final cuprind prevederi referitoare la statutul supușilor celor două țări contractante. Articolele 5–23 cuprind prevederi referitoare la import, export, comerț de tranzit și de mărfuri. Articolele 24, 25 din Convenție și articolul 24 din Protocolul final cuprind măsuri de protejare a mărcilor și mostrelor. Articolele 26–29 din Convenție și 26 din Protocolul final sunt rezervate navigației.

Fiind expresia politicii de liber schimb, Convenția prevedea că România putea să-și plaseze în Austro-Ungaria produsele agricole, iar aceasta din urma, pe bază de reciprocitate, beneficia de scutiri și reduceri mari de taxe vamale pentru produsele industriale (mașini, fier, cărbune), pe care le plasa pe piața românească. Se acorda liberă intrare în România și produselor austriece, ca petrolul brut și rafinat, făina, lemnele de construcție, pielea brută. Importul de cereale românești a fost scutit de percepere de taxe vamale la intrarea în Austro-Ungaria; s-au precizat scutiri de taxe pentru produse, cum ar fi: sare, tutun, făinuri, băuturi, petrol, produse manufacturiere, când acestea urmau să fie exportate de România. Existau totuși și produse cărora li s-au majorat drepturile de intrare. Băuturile, săpunul, hârtia, ceara și spirtoasele, zahărul rafinat și brut, pieile tăbăcite făceau parte din această ultimă categorie.

Unii oameni politici din România au atras atenția asupra pericolului ce-l reprezenta Convenția pentru economia românească, mai ales prin prevederile referitoare la străini și la comerțul liber. Însă urmările s-au văzut în anii următori.

Atât pe teritoriul Austro-Ungariei, deci și în Bucovina, cât și în România, în special în Moldova, numărul evreilor era foarte mare. Statutul economic, politic, social al evreilor din cele două teritorii amintite era diferit.

Din anul 1774, teritoriul din nordul Moldovei, cuprinzând orașelor Rădăuți, Suceava, Gura Humorului, Câmpulung Moldovenesc, Vatra Dornei, Siret și Vicovu de Sus, precum și Cernăuți, Zastavna, Vășcăuți pe Ceremuș, Vijnița, Sadagura și Storojineț intră sub stăpânirea Imperiului Austriac. Bucovina va fi integrată, de-a lungul anilor, în administrația austriacă. Transformările pe care le va suferi Imperiul Austriac vor fi resimțite și în Bucovina. Dacă în anul 1774, când Bucovina a fost anexată Austriei, populația de aici era puțin numeroasă, în perioada imediat următoare s-au produs colonizări masive de populație străină, care au dus la deznaționalizarea teritoriului prin facilitarea mării imigrări de populație

¹ *Relațiile internaționale ale României în documente (1386–1900)*, București, Editura Politică, 1971, p. 377.

ucraineană, germană, ruteană, slovacă. De asemenea, evreii au găsit în acest teritoriu un leagăn bun pentru a-și desfășura viața și activitățile lor economice.

Cauzele care au dus la creșterea numărului evreilor din Bucovina au fost: atmosfera unei comunități multietnice tolerante și permissive, legislația care nu a îngrădit tendințele economice ale evreilor, existența unor legi cu caracter restrictiv în țările sau zonele învecinate, care au dus la o migrație determinată.

A doua parte a secolului al XIX-lea a reprezentat pentru evreii din Bucovina o perioadă de prosperitate și liniște, în comparație cu existența lor în alte teritorii. Legislația din Galiția a determinat o presiune demografică a evreilor spre teritoriul Bucovinei, spre Transilvania și Moldova. Dacă în 1851 în Galiția procentul de populație evreiască a fost de 6,87, în comparație cu Bucovina, unde s-a înregistrat o pondere de 3,12% din totalul populației, în perioada următoare proporția crește și se schimbă simțitor, ajungând în 1910 ca în Bucovina să existe un procent de 13,2 evrei, în comparație cu Galiția, cu 11,1². Deja în 1857 numărul evreilor din Bucovina era de 29 187 de locuitori din populația totală de 456 920, reprezentând 6,38%.

Ca în majoritatea țărilor și în Austria au existat o serie de măsuri restrictive adresate evreilor. Până la emanciparea totală a acestora în anul 1867, au existat o serie de legi care le impuneau taxe și impozite mai mari în comparație cu alte fracțiuni ale populației, taxă de toleranță sau taxe pe diferite activități independente. De asemenea copiii evreilor nu beneficiau de educație în școală.

Procesul de emancipare a evreilor a început în anul 1848, când în majoritatea țărilor din Europa s-au înregistrat legi și proiecte de legi ce vizau ameliorarea sau îmbunătățirea situației politice, civile, economice a diferitelor categorii de populație. Din anul 1848 au existat o serie de legi cu caracter favorizant pentru evreii din Imperiul Austriac și deci și pentru evreii din Bucovina. Astfel, la 1849 au fost eliminate toate impozitele suplimentare pentru evrei; în 1861 se ridicau toate restricțiile ce vizau imposibilitatea evreilor de a cumpăra pământ.

Austria a fost una dintre primele țări care a acordat un statut favorabil evreilor din interiorul granițelor sale și care, mai apoi, a luptat pentru emanciparea evreilor și în alte țări din Europa. Odată cu trecerea la Imperiu Austro-Ungar, în 1867 s-a acordat autonomie pentru comunitățile evreiești și chiar statutul de cetățeni. Evreii puteau exercita toate drepturile politice și civile conform calității de cetățean al Imperiului. Articolul 6 din legea noului Imperiu Austro-Ungar a declarat: „orice cetățean al statului poate avea reședința în orice parte a statului și poate achiziționa bunuri imobile de orice fel, precum și să ia parte la orice profesie

² Constantin Ungureanu, *Bucovina în perioada stăpânirii austriece. 1774–1918*, Chișinău, Editura Civitas, 2003, p. 157.

conform legii”. În același an, un număr mare de evrei au căpătat și dreptul de liberă circulație.

Evreii au jucat un rol important atât în viața economică a provinciei, cât și în cea politică. Astfel, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, la scurt timp după acordarea cetățeniei și tuturor drepturilor care derivă din ea, evreii, care erau negustori, mici industriași, meseriași, au devenit mari proprietari de pământ, posesori ai celor mai mari hoteluri, avocați, bancheri, directori de instituții de credit, medici sau chiar au deținut funcții administrative sau politice importante. În 1875 ei au figurat în rândul marilor proprietari de pământ care au putut să aleagă reprezentanți în Dieta de la Viena, figurând și cu reprezentanți în Dieta ducatului Bucovina, care se întrunește pentru prima dată la 6 aprilie 1861.

Situația nou creată a generat și un plus de drepturi politice, astfel ei vor participa la alegerile pentru Parlamentul Imperial (Reichsrat) de la Viena și Parlamentul regional (Landtag), la Cernăuți. În 1861, primele două delegații de evrei au intrat în Parlamentul regional și în 1897 dr. Beno Straucher (1854–1940) a devenit delegat și primul reprezentant al evreilor din Bucovina a Parlamentului Imperial. Între 1860 și 1918, evreii au fost aleși în aproape fiecare consiliu municipal și în Landtag³. De asemenea, după 1867 ei se vor număra în rândul studenților sau a profesorilor universitari, a jurnaliștilor, influențând și latura culturală a vieții Bucovinei. Inițiativa evreiască, precum și capitalul pe care l-au deținut, au dezvoltat foarte mult economia Bucovinei.

Pe tot teritoriul Austro-Ungariei, deci și în Bucovina, evreii s-au remarcat în domeniul economiei. În anul 1871, în Rădăuți se înregistra deja un număr mare de evrei; Süssi Fischer se ocupa cu comercializarea produselor proaspete, Leah Geib a fost băcan, David Hönig media schimburile comerciale, Noe Jurgrau a deținut un magazin general, Berl Rath făcea comerț cu piele, Meschulem Koffler deținea o fabrică de bere⁴. Devenind proprietari de moșii, ei au fondat în perimetrul lor fabrici. Cea mai veche fabrică de bere a fost fondată de evrei și cele mai mari fabrici de bere din a doua jumătate a secolului al XIX-lea au fost în mâinile evreilor, trei în Cernăuți, trei în Rădăuți, una în Siret și una în Solca. Fabricile de cărămidă, rafinăriile, gaterile, comerțul cu produse alimentare, materiale de construcție, industria ceramică erau căzute în mâinile evreilor. Evreii dețineau și monopolul industriei cu lemn, iar firmele care tranzacționau comerțul cu cherestea

³ *History of the Jews in the Bukovina*, vol. I, Editor Dr. Hugo Gold, Tel Aviv, „Olamenu”, 1958, p. 47.

⁴ Franz Wiszniowski, *Radautz. Deutscheste Stadt des Buchenlandes*, By dem Autor Waiblingen, 1966, p. 3.

erau gestionate de evrei. „În mare măsură, industria de cherestea modernă a fost inițiată de către baronul Popper, care a exploatat pădurile extinse ale bisericii greco-ortodoxe și a ridicat gateri mari în păduri, pentru a pregăti cherestea pentru export. În plus față de Popper, Max Anhauch a construit, de asemenea, gateri pentru mare și a deschis piețele de peste mări”⁵. Exportul și importul de cherestea, cereale, produse agricole, bovine erau preocupări ce intrau în activitățile evreilor. Evreii din Bucovina exportau produse manufacturiere: mobilă, vase de lemn, trăsuri, sănii, mulți se ocupau cu plugăritul și cărăușia, fiind prezenți în mai toate iarmaroacele și târgurile din România⁶.

Convenția comercială româno-austro-ungară, încheiată în 1875, a reprezentat pentru populația evreiască din Bucovina o mare șansă pentru activitățile lor comerciale, o ușă larg deschisă pentru comerț, libera circulație în interes de afaceri și negoț, o piață nouă de export. Oportunitățile care puteau fi speculate de evrei prin intermediul Convenției comerciale româno-austro-ungare din 1875 au stârnit o serie de aprinse controverse pe teritoriul României, care se afla în plin proces de dezvoltare, dar și de stopare a influențelor iudaice în sectoarele vieții economice. În cadrul Convenției, prevederile economice care permiteau evreilor de pe teritoriul României să înăbușe total inițiativa autohtonilor, dar și articolele care făceau referire la o parte de scutiri între supușii celor două țări contractante au fost cele mai discutate, făcând obiectul unui număr de ședințe ale Camerei Deputaților sau Senatului.

Secolul al XIX-lea a adus un număr mare de evrei pe teritoriul României, unde au găsit teren favorabil pentru desfășurarea activităților economice. Cauzele prezenței evreilor în teritoriul României sunt similare până la un punct cu cele de pe teritoriul Bucovinei. Dacă în anul 1867 evreii din Austro-Ungaria primesc cetățenia, în România această șansă a fost înlăturată prin art. 7 din Constituția din 1866, care o leagă de apartenența la religia creștină. În cadrul discuțiilor cu privire la alcătuirea Constituției, deputatul Sc. Voinescu, invocând o statistică a lui D. P. Marțian, semnala că în Moldova mai toate proprietățile erau ipotecate de evrei, încât peste 1 800 000 de galbeni erau în buzunarele lor. Dacă se acorda acestora dreptul la împământenire, în scurt timp moșiile ipotecate vor deveni apanajele lor. Anul 1867 aduce o serie de circulare ale ministrului de interne I. C. Brătianu, care interzic evreilor posibilitatea de a deveni antreprenori la sate sau de a deține cârciumi sau proprietăți în mediul rural. Circularele vizau totodată și eliminarea vagabondajului și limitarea numărului străinilor fără ocupație. Atât în România, cât și în Bucovina s-a înregistrat un număr semnificativ de evrei fără ocupație, însă într-un teritoriu ei au fost vânați și amenințați cu expulzarea, iar în celălalt teritoriu

⁵ *History of the Jews in the Bukovina*, p. 47.

⁶ N. Ciachir, *Din istoria Bucovinei*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1993, p. 57.

li s-a oferit cetățenia și posibilitatea de a avea o șansă în societate. În Bucovina de Nord și în Galiția numărul evreilor fără ocupație, în perioada de dezbateri, a ajuns chiar și la 45% din populația evreiască.

La mijlocul secolului al XIX-lea, mai mult de jumătate din activitatea negustorească și meșteșugărească din România, în special Moldova, se afla în mâinile străinilor, mai ales evrei. Negustorii și comercianții români duceau o concurență nefidelă cu cei evrei, datorită faptului că evreii erau mai numeroși în majoritatea orașelor Moldovei, aveau capitaluri importante, creditare din străinătate sau relații cu piețele occidentului. Evreii depășeau numărul meșterilor și negustorilor creștini în mai multe părți ale Moldovei: Iași – 70%, Botoșani – 60,90%, Roman – 40,97%⁷. Din cele 17 087 familii de evrei existente în Moldova în 1845 (85 435 suflete), 11 202 erau negustori și meșteri, 1 460 calfe și 1 437 aveau calitatea de sudiți⁸.

Astfel prezentându-se situația, Convenția comercială din 22 iunie 1875 vine să precizeze că între supușii Monarhiei Austro-Ungare și cei ai României, care se vor stabili pe teritoriul celuilalt stat, vor exista câteva principii de reciprocitate: „I. Va fi plină și întreagă libertate de comerț și de navigațiune între supușii monarhiei Austro-Ungare și aceia ai Principatului României, care vor putea să se stabilească fiecare pe teritoriul celuilalt stat. Supușii M. S. Împăratul-Rege în România și supușii A. S. Principele României în Austro-Ungaria, sau de s-ar stabili în porturile, în orașele ori verice alte locuri din ambele teritorii, sau de ar rezida în mod provisoriu, nu vor fi supuși în exercițiul comerțului sau al industriei lor, la nici un drept, impozit, taxă sau patentă, sub orice denumire ar fi, altele sau mai ridicate decât cele ce vor fi percepute de la naționali; privilegiile, scutirile, îmbunătățirile și favorile de orice natură de care s-ar bucura, în materie de comerț și de industrie, supușii uneia din Înaltele Părți contractante, vor fi comune supușilor celeilalte. Se înțelege prin această dispozițiune nu se derogă la legile și ordonanțele în vigoare în statele celor două Înalte Părți Contractante și aplicabile tuturor străinilor în general: În Austro-Ungaria, la legile referitoare la comerț, colportaj și la exercițiul farmaciei. În România, la legile și prescripțiile referitoare la prohibiția de a dobândi și a poseda bunuri imobile rurale. II. Negustorii, fabricanții și industriașii în genere care vor putea proba că au achitat în țara în care rezidă drepturile și impozitele necesare pentru exercițiul comerțului și al industriei lor nu vor fi supuși pentru

⁷ Ecaterina Negruți, *Negustorii și meșterii evrei din Moldova în informațiile statistice din secolul XIX*, în „Anuarul Institutului de Istorie «A. D. Xenopol»”, tomul XXXIV, Iași, Editura Academiei Române, 1997, p. 142.

⁸ Gh. Platon, *Populația orașului moldovenesc la mijlocul secolului al XIX-lea*, în „Carpica”. Muzeul de istorie Bacău, anul III, 1970, p. 56.

aceasta la nici un drept și impozit interior în cealaltă țară când vor călători sau vor face să călătorească comișii sau agenții lor, sau cu sau fără eșantioane, în interesul exclusiv al comerțului sau al industriei ce exersează. [...] Supușii statelor contractante vor fi reciproc tratați ca și naționali când vor merge din o țară în cealaltă pentru a visita bălciurile și târgurile în scopul de a exercita acolo comerțul lor [...]. III. Supușii fiecăreia din cele două Părți contractante vor fi scutiți, pe teritoriul celeilalte de orice serviciu militar, pe uscat și pe mare, atât în trupă regulată cât și în garda națională. Ei vor fi asemenea dispensați de orice funcție oficială obligatorie, judiciară, administrativă sau municipală, de locuința militară, de orice contribuție de resbel [...], afară totuși de serviciile care sunt atașate posesiunii sau locațiunii de imobile, precum și de prestațiunile sau rechizițiunile militare la care sunt supuși toți naționali în calitatea lor de proprietari sau locatari de imobile [...]. IV. Românii în Austro-Ungaria și Austriei și Ungurii în România vor avea reciproc dreptul de a dobândi și a poseda bunuri de orice fel și de orice natură, mobiliare și imobiliare și vor putea dispune liber de ele prin cumpărare, vânzare, donațiune, permutațiune”⁹.

Prevederile Convenției au ridicat suspiciuni și discuții aprinse încă de când proiectul său a fost citit în Camera Deputaților și în Senat, dar și în cadrul cercurilor politice din Viena. România a fost mereu sensibilă la statutul pe care îl acordă evreilor din țară, iar prevederile cu privire la supușii austriei care erau majoritari evrei au aprins și mai mult spiritele. Timpul a arătat că prevederile Convenției au avut repercursiuni asupra situației evreilor din România, dar și asupra situației evreilor de pe teritoriul Bucovinei, teritoriu românesc integrat Imperiului Austro-Ungar, care înregistra la acea dată un număr mare de evrei.

În Camera Deputaților au apărut o serie de voci care au criticat principiul reciprocității stabilit prin Convenție între cele două state semnatare, posibilitatea unei simple înlocuiri a monopolului otoman cu controlul austro-ungar exercitat în economia românească sau exodul de populație evreiască ce s-ar putea abate din zonele apropiate României. Astfel, dacă deputatul Manolache Costache Epureanu susține că tratatul este făcut în așa măsură încât să favorizeze supușii austriei din România și încalcă interesele naționale, el se face și vocea evreilor cu care a discutat articolele acestui tratat și care se arată și ei amenințați de un nou val de imigranți. Dacă „evreii vor vedea că în țara aceasta se bucură de atâtea imunități și scutiri, au să năvălească foarte mulți și atunci acei care astăzi sunt supuși legilor acestei țări au să se facă sudiți”¹⁰, ceea ce ar fi un mare dezavantaj pentru țară și pentru economia acesteia.

⁹ „Monitorul Oficial”, nr. 164, 1875, p. 3720–3721.

¹⁰ Idem, nr. 151, 1875, p. 3417.

Prevederile tratatului scot în evidență diferența de statut existentă între evreii din cele două teritorii comparate. Dacă în Bucovina evreii aveau dreptul de a deține proprietăți și moșii, lucru care a dus la o dezvoltare a economiei, în România dreptul de a deține proprietăți rurale era văzut ca un mare pericol, deoarece situația țăranilor români era una precară, fiind accentuată prin prezența evreilor în sate, mari comercianți de băuturi alcoolice și deținători de cârciume, de aceea negociatorii români au ținut ca legile restrictive existente în țară să se păstreze în ciuda dispozițiilor convenției. Boerescu este cel care face lumină și precizează această idee, că prin art. 1 se întărește statutul existent al evreilor, stabilit prin legile existente deja în țară. Se face referire aici la Legea din 9 august 1864, care impunea ca străinii să nu poată cumpăra proprietăți rurale decât dacă erau creștini, locuiau în țară, declarau că se supun legilor sale și dovedeau existența dreptului de reciprocitate în țara lor de origine. Boerescu declară: „Noi am obținut recunoașterea de către Înalta Parte Contractantă a statutului legal al evreilor din țară, cum s-ar spune, recunoașterea corectitudinii restricțiilor impuse de legile existente împotriva evreilor în general, fără a face distincție între evreii străini sau indigeni”¹¹.

Restricțiile impuse evreilor au stârnit nemulțumire la Viena, care era interesată de protejarea supușilor săi. Gh. Costaforu informa că în Camera Deputaților din Viena se ridicau, de asemenea, mari obiecții: „tot comerțul vienez este contrariu convențiunii, mai ales din cauza israeliților”¹². Citește din tratat articolul 1, protocolul său final, care se referă la aceste restricții: „Se înțelege în același timp, între cele două părți contractante, că, prin dispozițiunile acestui articol nu s-a voit a se deroga la dreptul fiecărui guvern de a lua prin legi și reglemente toate măsurile necesare de poliție și de siguranță, și mai cu seamă acelea relative la stabilirea oricărui individ în o comună rurală cu autorizațiunea numai a consiliului municipal”¹³. Prin aceste reglementări, Boerescu precizează că i se lasă toată libertatea de decizie guvernului, fără a se încălca tratatul comercial. Guvernul are libertatea de a lua măsurile administrative și de poliție ce s-ar impune dacă ar fi încălcate legile interne în vigoare. Prin Convenție rămăneau în vigoare și circularele contra vagabondajului, instituite în 1867 și care apar și în 1868, 1869. Pe baza acestor circulare evreii puteau fi găsiți vinovați de vagabondaj și expulzați din țară.

¹¹ Loeb Isidore, *La situation des israelites en Serbie et en Roumanie*, Paris, Imprimerie Centrale des Chemins de Fer, 1876, p. 86–87.

¹² Anastasie Iordache, *Sub zodia Strousberg. Viața politică din România între 1871–1878*, București, Editura Globus, 1991, p. 160.

¹³ „Monitorul Oficial”, nr. 151, 1875, p. 3420.

M. Kogălniceanu s-a dovedit a fi un adversar al prevederilor Convenției. Discursurile sale din zilele de 27 și 28 iunie 1875 dovedesc acest lucru. M. Kogălniceanu atacă, la fel ca și Epureanu, principiile de bază ale tratatului. În 27 iunie abordează principiul reciprocității care stă la baza raporturilor economice a celor două părți contractante: „Ce reciprocitate ar putea să fie între o oală de lut și una de fier? Ce reciprocitate ar putea să fie între un stat puternic ca Austro-Ungaria, care are în România peste 100 000 supuși, formând majoritatea în orașe, și România, care abia are 2–3 supuși în Brașov și în Cernăuți?”¹⁴. De asemenea Kogălniceanu spune că scutirea de serviciul militar atrage un număr de evrei din țările în care acest lucru este obligatoriu, posibilitatea de a călători pe teritoriul României, sub pretext că desfășoară acte de comerț, determină încurajarea fenomenului de vagabondaj, iar scutirea cărăușilor supuși străini de o serie de taxe va determina monopolizarea acestei ocupații în detrimentul autohtonilor.

Făcând comparație între gradul de dezvoltare al Austriei cu cel al României, Brătianu vorbește de principiul reciprocității: deși sunt stipulate drepturi reciproce pentru supușii ambelor state, Convenția este făcută de așa natură ca să avantajeze Austria și supușii acesteia pe teritoriul românesc. Astfel, principiul reciprocității care stătea la baza Convenției și care punea România pe poziții egale cu Austro-Ungaria nu se susține. Cele două restricții impuse de Austro-Ungaria pentru străinii de pe teritoriul său (în art. I din lege) ar fi trebuit să fie valabile și pentru teritoriul românesc, deoarece cei mai mulți farmaciști din România sunt supuși austrieci. De asemenea, prevederile tratatului lasă posibilitatea oricui să colinde țara sub protecția colportagiului, astfel că nici o lege să nu-i poată împiedica. Principiul reciprocității nu se susține nici când este vorba de raportul numeric; dacă în industria austriacă întâlnim doi industriași, pe teritoriul românesc ei predomină. Comerțul și industria, mai ales în Moldova, sunt căzute în mâinile străinilor, orașele sunt inundate de străini, iar Convenția nu vine decât să agraveze această situație, prevederile ei împiedicând orice inițiativă autohtonă. „[...] Austria, având în mâna sa orașele, adică comerțul și industria, ne lasă nouă țarile ca să le arăm și să producem spre a alimenta comerțul și industria străină”¹⁵. Prin Convenție s-au dobândit privilegii, scutiri, imunități, dreptul de a circula liber prin țară și de a face comerț, scutirea de cuartirul militar și de orice contribuție de război. Aceste avantaje revenite străinilor nu mai sunt întâlnite în nici o altă țară din lume.

Cu același prilej al dezbaterii prevederilor Convenției, reprezentant al românilor din Moldova, Vasile Alecsandri trage un semnal de alarmă asupra pericolului ce l-ar reprezenta un nou val de evrei ademeniți de noile favoruri

¹⁴ Constantin I. Băicoianu, *Istoria politicii noastre vamale și comerciale de la Regulamentul Organic și până în prezent. Relațiunile noastre comerciale cu Germania, Austro-Ungaria, Anglia, Franța, Italia și Rusia de la 1871 la 1902*, vol. I, partea I, București, 1904, p. 145–146.

¹⁵ „Monitorul Oficial”, nr. 155, 1875, p. 3507.

înscrise în acest tratat internațional. V. Alecsandri preciza: „În 30 de ani România ar deveni o nouă Galiție, una din țările cele mai nenorocite în lume și românii în țara lor ar fi fost amenințați de a deveni iloții evreilor. Priviți Galiția și pe galițieni, priviți Bucovina și pe bucovineni și vă oteriți de fatala înrăurire a celor ce se-nchină vițelului de aur și numai vițelului de aur”¹⁶.

Și în Parlamentul austriac Convenția a avut parte de dezbateri. Unele articole ale Convenției sunt catalogate de către parlamentarii austrieci drept concesiile aduse unei țări care făcea progrese în emanciparea sa politică și economică. O astfel de concesie este și problema supușilor austro-ungari aflați pe teritoriul României.

În cadrul ședinței din 26 februarie 1876, deputatul de Plener declară că încă din 1872 Austria s-a înscris în rândul puterilor angajate pe drumul progresului și al umanității și a calificat tratamentul aplicat evreilor din România drept barbar, opresiv și condamnat. El a realizat, de asemenea, că este greu ca printr-un act internațional o putere să exercite un drept coercitiv în interiorul unui stat. „Dar ce este însă nedemn pentru Austria, ca mare putere internațională, este aceea că în cadrul aceluiași tratat acceptă să fie inserat atât principiul egalității tuturor supușilor țărilor contractante și, în același timp, să admită și o serie de restricții, ca cele impuse de România, referitoare la proprietățile imobiliare în mediul rural”. Tot în aceeași ședință, ministrul Comerțului, cavalerul de Chlumecki, declară: „Domnilor, credeți-mă că nimeni nu regretă mai mult decât guvernul neputința de a-și realiza sarcina, care de altfel i-a fost imposibilă, iar cel care cunoaște situația politică și socială din România nu poate decât să-mi dea dreptate”¹⁷.

Dincolo de toate împotrivirile și criticile aduse la adresa Convenției, atât pe tărâm economic cât și social sau chiar politic, tratatul a fost adoptat atât de către Camera Deputaților, cât și de Senat, fără a se face vreo modificare. Cu toată opoziția ridicată, guvernul și mulți oameni politici au văzut în Convenția semnată cu Austro-Ungaria un nou început în sfera relațiilor internaționale ale țării, un pas important câștigat prin diplomație spre independență.

De frica posibilității interpretării greșite a prevederilor Convenției referitoare la evrei, în interiorul României s-au înregistrat din nou circulare adresate prefectilor și primarilor, prin care se întărește dispoziția conform căreia nicio lege referitoare la străinii care există în țară nu este anulată de tratatul internațional semnat cu Austro-Ungaria. Ca urmare a acestor indicații, la Focșani,

¹⁶ *Discursuri parlamentare junimiste*, Iași, Editura Timpul, 2000, p. 61.

¹⁷ Loeb Isidore, *op. cit.*, p. 259.

șeful poliției, M. I. Dimiu, a expulzat opt evrei, nici unul dintre ei nefiind vagabond.

În plan economic, pentru România Convenția a avut urmări dezastruoase, lucru care nu a mai determinat în 1886 prelungirea perioadei de aplicabilitate. Exportând la prețuri scăzute, industria din România nu a putut rezista concurenței austro-ungare și, ca urmare, un număr însemnat de întreprinderi și-au încetat activitatea. Printre ramurile industriale care au putut rezista concurenței produselor din Austro-Ungaria au fost industria morarului și industria alcoolului, care beneficiau de materii prime autohtone ieftine. Sinteza efectelor economice a fost afirmată de M. Kogălniceanu în anul 1886, când a fost adusă în discuție înnoirea tratatului internațional: „De la 1876 mai toată industria noastră născândă, chiar și cea casnică, a fost ucisă prin efectele dezastruoase ale acestei convențiuni și tot acesteia datorăm ruina porturilor noastre”¹⁸. Concurența de pe piața economică dintre produsele austriece și cele autohtone a dus la frânarea evoluției industriei și la o luptă ce viza introducerea unor legi cu caracter protecționist.

Războiul vamal care a început în 1886 între România și Austro-Ungaria a continuat până în 1891 și a reprezentat o perioadă de regres pentru economia Bucovinei, care s-a găsit în situația de a nu avea o piață de desfacere a produselor, deja cucerită și proximă. Evreii vor cunoaște și ei traumele războiului vamal, lucru care va însemna o nouă etapă în evoluția lor ca și popor, aceea a emigrației către Statele Unite ale Americii.

¹⁸ Victor Jinga, *Principii și orientări ale comerțului exterior al României, 1859–1916*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1975, p. 214.